

В І Д Г У К
офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Дрозд Валентини Георгіївни на дисертацію Тютюнника Ростислава Сергійовича за темою: «Розслідування легалізації (відмивання) майна одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією)», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В процесі реформування соціально-економічного ладу держави загроза криміналізації суспільних відносин набуває особливої гостроти. Аналіз спеціальної наукової літератури та правозастосовної практики свідчить про те, що проблема боротьби з легалізацією (відмиванням) майна вчиненого злочинними організаціями зберігає свою гостроту та високу актуальність, на тлі інших глобальних світових несприятливих тенденцій. Активна експансія в офіційний економічний та діловий оборот тіньових капіталів, отриманих в результаті вчинення кримінальних правопорушень, вкрай небезпечна по цілому ряду факторів, пов'язаних як з функціонуванням економічної системи держави, так і прогресуванням небажаних соціальних явищ, а саме корупції та організованої злочинності.

Негативні наслідки асиміляції тіньових капіталів не тільки є різномасштабними для економіки та соціального життя країни, але і не завжди усвідомлювані у повному обсязі: від підриву певної сфери економічної системи до фінансування екстремістської та терористичної діяльності. Дане діяння визнається в юридичній науці високо латентним, характеризується прихованими механізмами здійснення серії фінансово-господарських операцій, складним складом організованих злочинних формувань, що спеціалізуються на зазначеному діянні, з диференційованим поділом ролей.

Підвищена суспільна небезпека подальшої ескалації зазначеного деструктивного соціального явища визнається не лише на державному, але і на міжнародному рівнях, що підтверджується міжнародними нормативно-правовими документами, покликаними скоординувати зусилля правоохоронних

органів низки держав у боротьбі як з безпосередньо легалізацією (відмиванням) майна в цілому, так і з використання цієї форми злочинної діяльності злочинними організаціями (спільнотами) поєднаної з іншими взаємно породжуваними та взаємно зумовленими злочинами.

Внаслідок відсутності однаковості у юридичній науці та у правозастосовній практиці слідчими приймаються кардинально протилежні рішення по суті в аналогічних ситуаціях, що є неприпустимим. Не повною мірою використовується потенціал криміналістичної характеристики злочинів при організації розслідування та здійсненні окремих слідчих (розшукових) дій, доказова база у провадженні часом страждає односторонністю та тенденційністю, слабо виявляється зв'язок легалізованих майна з вихідним злочинним діянням, наявність якого не завжди вичерпно доведено у діях суб'єктів злочинів специфічної мети легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, що вчинено злочинними організаціями відрізняє легалізацію від інших злочинів економічної спрямованості. Невипадково судова перспектива кримінальних проваджень про легалізацію (відмивання) злочинного майна відрізняється нестабільністю, закриттям проваджень та значною кількістю виправдувальних вироків, що свідчить про низьку якість досудового розслідування.

Безпосередньо проблематикою розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, що вчинено злочинними організаціями, досліджувалась у роботах Л.І. Аркуші, Л.Д. Гаухмана, В.О. Глушкова, А.Ю. Головіна, А.І. Дворкіна, В.А. Жердеєва, О.С. Золотарьова, Н.С. Карпова, І.І. Комісарова, В.П. Корж, В.Є. Корноухова, В.І. Кулікова, Є.Д. Лук'янчикова, Є.І. Макаренка, Р.М. Сафіна, С.С. Степичева, А.Я. Целищева, В.М. Шматова та інших.

Таким чином, на наш погляд, у сучасних умовах назріла необхідність у якісному підвищенні рівня приватної криміналістичної методики розслідування даного діяння, шляхом систематизації існуючих наукових праць, присвячених даній проблематиці, та вироблення оновлених, що відповідають сучасним потребам, криміналістичних рекомендацій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020); Стратегії реформування розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки (Указ Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021); Національній стратегії у сфері прав людини, затвердженій Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021; Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України № 1023-р/ 16.09.2020); Основними напрямками розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розпорядження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. № 435-р.); Антикорупційної програми Міністерства внутрішніх справ України на 2022-2022 роки (наказ МВС від 31.01.2020 р. № 84); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454); Пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 рр.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 12 листопада 2020 р. (протокол № 22) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук НАПрН України (п. 725, 2020 р.).

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Автор правильно визначив мету дисертаційного дослідження, спрямованого на вирішення конкретного наукового завдання з розробки теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо ефективного розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованими групами (злочинними організаціями). Для досягнення цієї мети у дисертації сформульовано комплекс завдань: - вивчити та узагальнити особливості кримінальної діяльності у сфері легалізації

(відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованими групами (злочинними організаціями); - розробити на основі вивчення механізму легалізації незаконно отриманого майна уточненої криміналістичної характеристики даного діяння - виявлення типових проблем надходження та перевірки вихідної інформації на початковій стадії досудового розслідування щодо ознак легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом; - уточнити перелік обставин, що підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях проаналізованої категорії кримінальних правопорушень; - розробити та систематизувати перелік типових для початкового етапу розслідування, вихідних слідчих ситуацій, з урахуванням положень вчення про слідчу ситуацію; - розкрити організаційно-тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) та процесуальних дій, які спрямовані на отримання інформації з процесуальних джерел; - охарактеризувати особливості взаємодії та міжнародного співробітництва під час досудового розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією); - сформулювати криміналістичні рекомендації, що сприяють підвищенню ефективності проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією), на основі пізнання закономірностей механізму вчинення такого виду кримінальних правопорушень; розробити та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення процесуального законодавства у контексті досліджуємих питань.

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначено дисертантом визначено правильно. Так, *об'єктом дисертаційного дослідження* є кримінальні процесуальні відносини, що виникають під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією). *Предмет дослідження* – особливості розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація є монографічним дослідженням, у якому сформовано основи теоретичні положення та практичні рекомендації щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією), висновків і рекомендацій, що формують основи відповідної криміналістичної методики та становлять наукову новизну.

До основних елементів наукової новизни можна сміло віднести запропоноване авторське визначення поняття легалізації (відмивання) майна, учиненого злочинними організаціями, яке полягає в тому, що легалізація (відмивання) майна одержаного злочинним шляхом, учиненого організованими групами (злочинними організаціями) являє собою залежний від зовнішніх і внутрішніх факторів, поставлених задачі і предмета кримінального правопорушення, складний, багатоступінчастий процес, який складається з декількох, завчасно спланованих і пов'язаних з основним злочином, кримінальних дій злочинної організації, спрямованих на інтеграцію злочинно здобутого майна в легальну економіку, для надання правомочності його володінню, користуванню і розпорядженню; авторську класифікацію типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування, з розкриттям послідовності слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій під час досудового розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією); порядок здійснення взаємодії у формі міжнародного співробітництва у провадженнях щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією); удосконалено криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) майна, одержаних злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією); удосконалено характеристику організованої групи (злочинної організації), діяльність якої спрямована на вчинення легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, що має істотне значення для визначення способів вчинення

кримінального правопорушення, обрання тактичних прийомів для проведення слідчих (розшукових) дій; дістали подальшого розвитку тактичні особливості проведення допиту підозрюваних у кримінальних провадженнях про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією), а також рекомендації щодо використання спеціальних знань під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією).

Викладені у дисертації положення і пропозиції дійсно характеризуються новизною, сприяють удосконаленню і розвитку вже існуючих наукових знань щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією), супроводжуються відповідними пропозиціями спрямованими на вдосконалення окремих наукових положень та практичних рекомендацій.

Значення одержаних результатів для освітнього процесу, науково-дослідної діяльності й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Результати дисертації характеризуються теоретичною та практичною значущістю, а сформульовані в ньому пропозиції сприяють підвищенню ефективності розслідування легалізації (відмивання) майна одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертаційному дослідженні теоретичні положення, висновки й пропозиції впроваджені та надалі можуть бути використані у:

– *науковій діяльності* – для подальшого удосконалення методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень на основі сформульованих і викладених теоретичних положень, висновків та рекомендацій (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 19.04.2023 р.,

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 13.09.2023 р.);

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Досудове розслідування», «Криміналістика», «Розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», а також при підготовці підручників, посібників, текстів лекцій і навчально-методичних матеріалів, проведенні семінарів і практичних занять з кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 19.04.2023 р., Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 13.09.2023 р.);

– *практичній діяльності* органів досудового розслідування Національної поліції України, Державного бюро розслідування (акти впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 10.07.2023 р., Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Києві від 15.06.2023 р.), а також при проведенні практичних занять у системі службової підготовки та в інституті підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається методологічною основою проведеного дослідження. Відповідно до поставлених завдань та мети дослідження методологічну основу роботи склав універсальний діалектичний метод пізнання явищ об'єктивної дійсності. Крім того, застосовувалися інші методи, зокрема загальнонаукові та спеціальні методи, які є основними засобами пошуку. *Історичний метод* використовувався під час вивчення стану наукових досліджень, генезису розроблення проблеми тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій (підрозділи 1.1, 3.1). *Порівняльно-правовий метод* застосовано в ході аналізу норм матеріально-процесуального права, наукових визначень, категорій, понять і підходів (розділи 1, 2, 3). *Системно-структурний метод* було використано під час визначення способів

легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією) (розділи 1, 2, 3). Статистичний і соціологічний методи – узагальнення результатів опитування респондентів й даних офіційної статистики. Метод синтезу використано для формулювання висновків та пропозицій відповідно до завдань дослідження за визначеною темою.

Достатній ступінь обґрунтованості та достовірності висновків підтверджується і достатньою **емпіричною базою дослідження**. Емпіричну базу дисертаційного дослідження складають: - узагальнені дані інтерв'ювання слідчих та працівників інших правоохоронних органів (загалом 160 респондентів), які уповноважені здійснювати розслідування кримінальних правопорушень зазначеної категорії; емпіричні результати, отримані іншими авторами, дані опублікованої статистики, власний тривалий практичний досвід роботи здобувача; - аналіз звітів про результати боротьби з організованими злочинними групами та злочинними організаціями офісу Генерального прокурора України за 2019-2022 роки. Так, у 2019 році викрито діяльність 293 організованих груп, з них 16 злочинних організацій; у 2020 році – 377 організованих груп, з них 21 злочинна організація; протягом 2021 року – 499 організованих груп (45 злочинних організацій); у 2022 році виявлено діяльність 360 організованих груп (36 злочинних організацій); - результати анкетування працівників правоохоронних та аналіз судово-слідчої практики свідчить про необхідність розроблення сучасних методичних рекомендацій щодо виявлення та розслідування кримінальних правопорушень пов'язаних з легалізацією (відмиванням) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованими групами (злочинними організаціями) (92,9 %), а також рекомендацій щодо тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій з учасниками організованих груп (злочинних організацій) (95,1 %), в тому числі безпосередньо одночасного допиту двох і більше осіб (72,6 %).

Автором проаналізовано і використано достатню кількість нормативно-правових актів, що врегульовують суспільні відносини, пов'язані з обраним

предметом дослідження, а також наукових праць з кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, кримінології та інших галузей знань, що стосуються предмету дослідження (всього 339 найменувань), що створює достатнє нормативне і теоретичне підґрунтя сформульованих наукових положень, висновків та рекомендацій. Вдалим і достатнім убачається проведене узагальнення емпіричного матеріалу. Слід підкреслити, що в роботі представлені конкретні результати узагальнення судової та слідчої практики, а чимало висновків і пропозицій проілюстровано практичними прикладами. Таким чином, сформульовані у роботі наукові положення, висновки і рекомендації мають належний рівень обґрунтованості та достовірності. На підставі викладеного, можна констатувати, що наукові положення й висновки, розроблені у дисертації Р.С. Тютюнника, є достовірними та обґрунтованими.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні результати наукового дослідження опубліковано в 10 наукових публікаціях за темою дисертації, серед яких 4 наукові статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 6 наукових праць – у збірниках наукових доповідей оприлюднених на науково-практичних конференціях та круглому столі.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертації оприлюднені на науково-практичних конференціях та круглому столі, зокрема: «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави.» (м. Одеса, 2022 р.), «Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні» (м. Запоріжжя, 2022 р.), «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (м. Запоріжжя, 2022р.), «Шляхи реформування кримінальної поліції: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 2022 р.), «Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану» (м. Київ, 2022 р.), «Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Київ, 2023 р.).

Аналіз наукових публікацій Р.С. Тютюнника дозволяє дійти висновків, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, переважно є обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни, а також підтримані науковою громадськістю.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура дисертації відповідає поставленими дисертантом перед собою завданням. Робота логічно побудована, відповідає вимогам наукового пошуку, зорієнтована на розкриття визначеної мети дисертаційного дослідження. Представлена дисертація виглядає достатньо ґрунтовним науковим дослідженням, адже в ньому вирішена низка теоретичних і практичних завдань, зокрема щодо визначення правових і організаційних засад розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із анотації, переліку умовних позначень, основної частини (вступ, три розділи, які логічно об'єднані у дев'ять підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 272 сторінки, з яких основний текст – 213 сторінок. Список використаних джерел складається з 339 найменувань і займає 40 сторінок. Додатки викладено на 19 сторінках.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленого дослідження. Анотація викладена державною і англійською мовами.

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, окреслено емпіричну базу дослідження, зазначено відомості про апробацію результатів дослідження та практичне значення його результатів, публікації автора та структуру дисертації (стор. 19-29).

У першому розділі дисертації «Наукові основи формування криміналістичної методики досудового розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією)» (стор. 30-99) приділено увагу аналізу та уточненню психологічних, гендерних, вікових, професійних, інших соціально значущих властивостей суб'єктів легалізації. З погляду психології їх можна охарактеризувати як осіб, які мають з одного боку високу психологічну гнучкість, здатність не тільки швидко адаптуватися (приспособуватися) до реальних умов, діючих нормативних документів, що регулюють правовідносини у сфері економічного та соціального життя, надання різних гарантій, соціальних програм тощо, але й отримати з цього максимальну вигоду, навіть якщо така вигода буде пов'язана із заподіянням шкоди іншим фізичним чи юридичним особам. Суб'єкти легалізації відносяться до вікової категорії, що відрізняється соціальною активністю, працездатним віком від 27 до 55 років, досить високою кваліфікацією та компетентністю. Переважна більшість із них має вищу освіту, що обумовлено кваліфікаційними вимогами до займаної під час здійснення злочинної діяльності посади.

Незважаючи на переважання за загальним правилом співучасників – чоловіків, частка жіночої злочинності також висока – 30,4 %, що в цілому можна порівняти зі співвідношенням чоловічої та жіночої злочинності у сфері економічної діяльності, де питома вага жіночої злочинності традиційно вища порівняно із загально кримінальною, особливо насильницькою. Це, по-перше, пов'язано із загальною тенденцією фемінізації злочинності, що є побічним негативним наслідком тенденції посилення ролі жінок у глобальних соціальних процесах (емансипацією). По-друге, традиційним для сучасних умов виконанням бухгалтерських та інших облікових функцій, юридичного супроводу притаманне особами жіночої статі.

Проаналізовано обстановку здійснення легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією)

можливо виділити сфери економіки та соціального життя, як найбільш схильні до злочинних посягань даного виду.

У другому розділі дисертації «Організація досудового розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією)» (стор. 100-167) сформульовані типові вихідні слідчі ситуації, що формуються під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією). Уточнено власну позицію на сутність і зміст криміналістичної категорії «слідча ситуація», критично переосмисливши точки зору авторів, що пропонували перелік вихідних слідчих ситуацій, характерних для початкового етапу легалізації (відмивання) майна.

Визначено основні принципи взаємодії з оперативними підрозділами та найбільш поширені форми міжнародного співробітництва під час розслідування легалізації (відмивання) майна, здобутого злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією).

У третьому розділі дисертації «Проведення слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією)» (стор. 167-206) розглянуто тактико-криміналістичні прийоми провадження окремих слідчих (розшукових) дій у провадженнях про кримінальні правопорушення, пов'язані з легалізацією (відмиванням) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією). Визначено, що найбільш затребуваною слідчою (розшуковою) дією є огляд, а саме огляд документів, який здійснюється у 100% кримінальних проваджень. Типовими завданнями проведення огляду документів у провадженнях про легалізацію майна, одержаного внаслідок вчинення кримінального правопорушення, що вчиняється організованою групою є: - встановлення найменування, сутності, змісту та інших обставин вчинення фінансової операції чи іншої угоди, що є способом легалізації майна, що

надійшло з кримінальних джерел; - з'ясування специфіки документообігу в підконтрольній організації та її контрольно-наглядових, реєстраційних чи ділових взаємин з іншими установами, органами чи організаціями; - виявлення ознак, що свідчать про порушення прийнятих в офіційному діловому обороті правил, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення, або вказують на додаткові прийоми його вчинення; - виявлення ознак свідомо необґрунтованою, невігідною або з інших причин не звичайною для відповідних умов правочину; - виявлення ознак інтелектуального або матеріального підроблення документів, що розглядаються; - виявлення ознак співучасті посадових осіб державних органів та інших відповідальних співробітників у корупційних та інших злочинних схемах щодо легалізації (відмивання) майна.

Розроблено висновки та пропозиції щодо підвищення результативності проведення окремих слідчих (розшукових) дій та використання спеціальних знань під час розслідування легалізації вчиненої організованими групами. Представлені тактичні особливості допиту різних учасників кримінального провадження під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаних злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією). Розроблено уточнений предмет допиту підозрюваного у провадженнях щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, враховуючи групові та організаційні форми здійснення легалізації.

Загальні висновки дисертації відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження (стор. 207-213).

Дисертантом використано значну кількість вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України, а також значну кількість літературних джерел іноземних держав. Виходячи з цього, дисертація Р.С. Тютюнника відповідає вимогам, що пред'являються для даного виду робіт, є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання, що має значення як для науки, так і правозастосовної практики.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертація виконана

Тютюнником Р.С. самостійно, всі сформульовані положення та висновки є результатом власних досліджень автора. Використані ідеї, результати і тексти інших науковців мають посилання на відповідні джерела, що має змогу говорити про відсутність привласнення чужих ідей чи наукових результатів без оформлення належного цитування. Викладене свідчить про відсутність порушень академічної доброчесності.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. В цілому високо оцінюючи дисертаційну роботу Р.С. Тютюнника, разом із тим, вивчення змісту дисертації спонукає до певних зауважень, частина яких стосується окремих дискусійних, спірних питань або позицій автора, які, на нашу думку, потребують уточнення чи більш детальної аргументації під час захисту.

1. У своїй роботі автор використав значну емпіричну базу, що включає вивчення кількісно-якісних показників, отриманих в результаті опитування 160 респондентів (слідчих та оперативних працівників) про актуальність теми дослідження та необхідності розроблення методичних рекомендації щодо розслідування кримінальних правопорушень пов'язаних з легалізацією (відмиванням) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованими групами (злочинними організаціями), однак не знайшло відображення географія проведеного опитування що значно б посилює роботу та розуміння проблематики. Також було б доцільно здійснити аналогічне опитування працівників прокуратури, натомість автор надає лише узагальнені звіти Офісу Генерального прокурора з визначеної теми.

2. Абсолютно очевидно, що проблема протидії та розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованими групами (злочинними організаціями) набирає обертів та привертає увагу науковців, які здійснюють дослідження цієї проблеми з точки зору застосування методів, засобів і прийомів боротьби з кримінальними правопорушеннями даної категорії та розробки методики їх розслідування. У вступі автор зауважує, що ряд науковців мають певні досягнення в дослідженні цієї проблеми, однак, в більшості, ці дослідження присвячені лише легалізації відмиванню (майна). На превеликий жаль, у дисертації не здійснено комплексного аналізу цих робіт, що

не дозволяє зробити обґрунтований висновок про стан розробленості даної проблеми та зрозуміти невіршені питання.

3. Вважаю, що дисертаційне дослідження виглядало б більш привабливо, якби у підрозділі 2.2. «Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами в досудовому розслідуванні легалізації (відмивання) майна, учиненого організованою групою (злочинною організацією)» було б розглянуто специфіку протидії легалізації (відмивання) майна, що вчиняється організованою групою (злочинною організацією). Адже, зазначена діяльність відіграє надважливе значення у боротьбі з протиправною діяльністю організованих груп (злочинних організацій) у сфері легалізації, адже даний вид протиправної діяльності розвивається та прогресує швидкими темпами.

4. Під час дослідження питання щодо використання спеціальних знань під час розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією автор приділив увагу видам судових експертиз, які можуть і повинні бути проведені в ході розслідування даного кримінального правопорушення, детально розкриває питання щодо проведення почеркознавчої, бухгалтерської, фінансово-економічної експертизи, з метою отримання фактичних даних, щодо обставин, як підлягають доказуванню. Однак, на погляд опонента, окрему, більш детальну увагу варто було б приділити питанням на які відповідає судова комп'ютерно-технічна експертиза цифрового обладнання та програмного забезпечення здійснення операцій щодо легалізації (відмивання) майна.

Проте, зазначені зауваження носять виключно дискусійний характер і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а насамперед характеризують складність та актуальність досліджуваної проблематики.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому, оформлення.
Дисертація Тютюнника Р.С. «Розслідування легалізації (відмивання) майна одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією)», що подана на здобуття ступеня доктора філософії, є

комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У науковій розробці отримано нові науково-обґрунтовані результати, що відрізняються новизною у постановці і вирішенні проблем криміналістичного забезпечення розслідування легалізації (відмивання) майна одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією), на сучасному етапі розвитку науки і техніки, існуючих суспільно-правових реалій.

Виходячи з цього, дисертаційне дослідження Тютюнника Ростислава Сергійовича на тему: «Розслідування легалізації (відмивання) майна одержаного злочинним шляхом, учиненого організованою групою (злочинною організацією)» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 № 261 (із змінами і доповненнями від 03.04.2019 № 283), наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44), а її автор Тютюнник Ростислав Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
провідний науковий співробітник
приватної установи «Науково-дослідний
інститут публічного права»**

Валентина ДРОЗД

особистою рукопис засвідчую
Л. Сорока